

רק מעטים ירדו מהמטוס, שהיה עמוס ציוד צבאי ואספקה וזלק למשקים. ירדו יוסף יעקובוביץ' ומשה קיסלר. יוסף יעקובוביץ' טיפח זקן בן שלושה ימים והחזיק בידו בקבוק יי"ש כמון, כנראה כאמצעי נגד Fear of Flying ועל אף שכבר נמצא על קרקע מוצקה, הציע לכל הסובבים לגימה. הוא היה עם המפונים בת"א כבא כוח המשק. מה היה עליו לעשות שם בתפקידו, איני יודע. כל הפעילות הגזברית הצטמצמה בקבלת צ'ק מהמרכז החקלאי ולגשת אתו ל'משביר-המרכזי'. משה קיסלר היה אז בשליחות ב'צ'כוסלובקיה ו"קפץ" הביתה לחופשת מולדת קצרה במטוס מוביל נשק לישראל. הוא נראה טוב, ובניגוד ל'יעקובוביץ' - מגולח למשעי - כל אינטס דיפלומט.

שמותינו לא נכללו ברשימת הממריאים צפונה. למטוס עלו מפוני כפר הדרום שנעזב, מאחר ולא היה, כנראה, סיכוי להחזיק בו עוד. בארות יצחק נעזבה עוד קודם לכן. מה יהיה איתנו, איש לא היה יכול לומר לנו. מטוס נוסף לא היה מתוכנן ללילה ובכלל, הרשימה לקודמים לנו כה ארוכה... חזרנו למשק. אך למחרת הודיעו לנו על ארגון שיירה רגלית. לפנות ערב נאספנו בברור-חייל, שעדיין הייתה לא יותר ממוצב. משם יצאנו, עם חשיכה בליווי שני סיירים, בדרך לנגבה, בטור של יותר ממאה אנשים, בדרכי עפר ושבילים, דרך שדות דורה יבשים וסמוך למוצבים המצרים ליד נגבה, לרבות גבעה 113 ועיראק סואידן. זה היה ליל ירח מלא. אפשר היה לשמוע את המצרים משוחחים בתוך העמדות. איש לא הבחין בנו וכעבור שעה וחצי הגענו לשער של נגבה. שם ידעו על בואנו והכינו לנו שתייה ומנוחה עד עלות השחר. אוטובוס לקח אותנו לתל-אביב.

היה משונה לנסוע בכביש באר טוביה - גדרה, שלא נסעתי בו מאז פרוץ הקרבות בסתיו. כל היישובים הערבים שבצידי הדרך נעזבו. על בניי משטרות גדרה ובית דגן התנוסס דגל ישראל. יזור ואבו-כביר עזובים. האוטובוס הוריד אותנו במחנה צבאי בפרברי ת"א, שם רשמו אותנו ולקחו את הנשק האישי: מה פתאום? - אחרי חצי שנה עם נשק ביד, שכחנו שקיים גם אזור שמחוץ לתחום הצבאי, המגזר האזרחי, שם זה מובן מעליו שמתרוצצים עם רובה על הכתף. קשה היה לתפוס עולם כזה. היה קשה להאמין, שמשם אפשר וצריך, לנסוע באוטובוס דן לכל מקום בתל-אביב, אפילו עד יפו.

תל-אביב הייתה הומה אדם כתמיד. גם בזמנים כתיקונם צבע החאקי בלבוש הגברים בלט; היום אלה המזדים. ביפו - הכל היה ריק מאנשים, הכל עזוב, הבתים נעולים. פה ושם, בצומת רחובות, עמד 'מילואימניק', לא מגולח, רובה ביד וסרט על השרוול שהעיד כי הוא משתייך לכוחות המזוינים. על מה פקח לא היה ברור, לפחות לא ברגע הראשון.

מפוני גברעם התבססו ב'מושבה הגרמנית', במבנים שהיו בידי ה-CID הבריטית, כשאחרוני המתיישבים הגרמנים עזבו את הארץ בקיץ 1939, או נכלאו בשרונה. כשעזבו האנגלים צה"ל יכול היה להעמיד לרשות הילדים והנשים שלנו מקום מרווח. עברה עליהם אודיסיאה, מאז שעזבו את המשק בשיריוני הפלמ"ח. שהייה בראשון לציון, שם עברו הפצצה מצרית, מבלי שהיה להם מקלט במחסה הארעי שלהם. ביפו, בתחילה הצטרפו להתחלק במקום עם קבוץ רוחמה, עד שלכל אחד נמצא מקום מרווח משלו. גברעם התמקמה במלון ירושלים, בנין גדול תלת קומתי שמלונאי גרמני הקים בשנות ה-90 של המאה הקודמת. בית מלון מהסגנון הישן, עם מטבח גדול וחדר אוכל ומרתף בירה מרווח, על פי המסורת הגרמנית. מבנה אידיאלי לקיבוץ. בנוסף תפסו בית מגורים, חלק מהמושבה האמריקאית, שליד הכנסייה הלותראנית -כנסיית עמנואל, שווילהלם ה-II בנה. הוא בא לארץ לחנוכתה והרצל, בעקבותיו, בכוונה לפגוש את הקיסר.

השעה הייתה 7:00 בבוקר כשנכנסנו למלון. חלק מהחברות עוד ישנו, והילדים השתוללו בכל הבית, מהמרתף עד עליית הגג. את נני הוצאתי מהמיטה. בינתיים גילו אותי גם עפרה'לה ואילן. החודש בו נני נשארה בגברעם עבר עליהם קשה; אסתר, שבימים ההם עבדה במשתלה בפתח-תקוה (זאב מינצר עדיין נשאר תקוע בסדום, בפלוגה המקובצת, מקום עבודתו האחרון), הבטיחה לזאוג להם. למזלה הרע שינתה, זמן קצר לפני כן, את תספורתה ונראתה להם זרה ולא רצו לגשת אליה. כעת, היה נראה לי, פצעי הפרידה הגלידו והם היו, כמו כולם, במצב רוח מרומם. אבל כעבור זמן אפשר היה לחוש, שבאופוריה הזאת היה הרבה מן הפחד ואי הביטחון, הארעיות ואי-הוודאות של כל המפונים בתל-אביב.

עם כל הרווחה והתנאים הנוחים יחסית של המבנה - מבחינה נפשית מצב החברות היה קשה. הפרידה מהבעלים, שהייה יחד בחבורה אחת, ללא פרטיות אחרי העבודה, ללא החדר המשפחתי הקיבוצי - בלתי נמנע